

De diepte in en weer omhoog

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

1^e schriftlezing: Jesaja 52,13-15

2^e schriftlezing: Johannes 12,12-24

Gemeente van Jezus Christus,
Het verhaal van de intocht in Jeruzalem, zoals Johannes het vertelt, is een verhaal met nogal wat misverstanden en onbegrip. Er komen ongerijmdheden in voor, die de mensen die in het verhaal voorkomen maar moeilijk kunnen vatten. Maar ook voor óns, de lezers, de hoorders, is het verhaal voor misverstand vatbaar. Zo is er verwarring over macht en onmacht, over hoogheid en nederigheid en over roem en luister. Om wat voor soort macht gaat het bij Jezus? En waarin uit zich ware grootheid? En hoe wezenlijk is roem en eer en erkenning?

Zulke verwarring zagen we ook al in het lied *land of Confusion* van Genesis. Van de machtigen der aarde zijn echte oplossingen niet te verwachten. *The man of steel, the man of power* staan machteloos, of maken alles alleen maar erger. Maar als gewone mensen hun hart en handen gaan gebruiken, dan is er hoop. *These are the hands we're given*.

Beroemdheden, grote namen, helden, wat kunnen zij uitrichten? *O Superman, where are you now?* Maar als gewone, niet-bekende mensen hun naam gaan waarmaken, de betekenis van hun naam gaan leven, dan is er toekomst.

Terug naar het verhaal van de intocht. Op een aantal punten wijkt de versie van Johannes, die wij lezen, sterk af van die van de andere evangelisten. Zo vormen bij Johannes niet de mensen die met Jezus meetrokken een optocht, maar inwoners van Jeruzalem. Ze lopen de stad uit, ze gaan Jezus tegemoet. De richting van de optocht is dus omgekeerd. Daarmee ontbreken ook de jassen, die bij de andere evangelisten voor Jezus op de weg worden uitgespreid. (Weten jullie het nog van vorig jaar, toen ook wij hier onze jassen op de grond legden? En dat het best moeilijk was om dat zomaar te doen, je goeie mantel op de vloer neerleggen!?)

De inwoners van Jeruzalem hadden gehoord van de opwekking van Lazarus uit de dood en nu hopen ze, verwachten ze dat Jezus ook een heel volk kan doen opstaan, onder het juk van vreemde overheersers vandaan. Ze zingen flarden van Psalm 118 en zwaaien daarbij met de *loelav*, een bundeltje palmtakken en andere takken, wat een gebruik is op het Loofhuttenfeest. 'Hosanna!' zingen ze (dat betekent: redt toch) en 'Gezegend hij die komt in de naam van de Heer' (Psalm 118,26). Maar ze voegen er zelf nog iets aan toe: 'Gezegend hij die komt in de naam van de Heer, de koning van Israël!'

Dit is het eerste misverstand. De inwoners van Jeruzalem verwachtten dat Jezus met koninklijke macht en waardigheid redding zal bewerkstelligen. Dit misverstand wil Jezus ontcrachten door plaats te nemen op een ezeltje. Een heel klein ezeltje zelfs, een veulen. Niet hoog verheven, maar laag gezeten wil Jezus Jeruzalem binnengaan. Niet hoog te paard, maar laag te ezel – zo gaat Jezus zijn weg. Geen troonsbestijging rijdt hij tegemoet, maar een weg de diepte in.

Dit teken van nederigheid en weerloosheid, een verwijzing naar een profetie van Zacharja, wordt niet begrepen, in ieder geval niet door Jezus' leerlingen die hem vergezellen. Pas veel later, wanneer Jezus verheerlijkt is, zoals Johannes dat uitdrukt, zullen de leerlingen dit verband gaan begrijpen. Verheerlijkt worden (de NBV vertaalt met 'tot majesteit verheven worden') – dat is ook een woord dat misverstand oproept. Daar kom ik zo dadelijk op terug.

Behalve de inwoners van Jeruzalem, die in optocht Jezus tegemoet gaan, en de leerlingen, die met Jezus meetrokken, zijn er nog twee groepen mensen die een rol spelen in het verhaal.

Allereerst de Farizeeën in Jeruzalem. Ook zij vatten niet wat er eigenlijk aan de hand is. Zij vrezen dat wanneer Jezus heel veel aanhangers zal krijgen, de Romeinen zullen ingrijpen en de tempel en het hele volk zullen vernietigen. Kajafas, de hogepriester, had gepleit dat Jezus daarom gedood moest worden. 'Want' zei hij, 'het is beter dat één man sterft voor het hele volk, zodat niet het hele volk verloren gaat.' (Dit staat in het vorige hoofdstuk, Johannes 11,50) Die uitspraak van Kajafas is raak, zonder dat hij het zelf doorheeft. Raak in een veel diepere betekenis dan hij er zelf aan gaf. Johannes de evangelist vat zijn uitspraak op als een onbedoelde profetie. De profetie namelijk 'dat Jezus zou sterven voor het volk, maar ook om de verstrooide kinderen van God bijeen te brengen.'

Om precies deze 'verstrooide kinderen van God' gaat het in de vierde groep, een aantal Grieken. Geen Griekse joden, maar Griekse heidenen, die zich als proselieten hadden aangesloten bij de joodse geloofsgemeenschap.

Ze waren niet bij de intocht aanwezig. Maar ze hadden van Jezus gehoord en nu willen ze Jezus zien. Bij deze vierde groep mensen is er niet zozeer sprake van een

misverstand of van onbegrip, of onbedoelde zin, maar meer van een gebrek aan kennis. Ze willen Jezus leren kennen. Ze spreken Filippus aan (die had immers een Griekse naam, wellicht sprak hij zelf ook Grieks), die bespreekt het weer met Andreas en samen gaan ze met het verzoek van de Grieken naar Jezus.

Jezus geeft hun een raadselachtig antwoord. Het komt erop neer dat de niet-joodse verstrooide kinderen van God, de schapen van die andere kudde, Jezus zullen zien (en in hem zullen gaan geloven), maar niet meteen. Nu is eerst het uur gekomen (de tijd aangebroken) zegt Jezus 'dat de Mensenzoon *verheerlijkt* zal worden'. Omdat hij het heeft over nú (nu is het uur van de verheerlijking aangebroken) wordt duidelijk dat Jezus met die verheerlijking niet alleen zijn opstanding en opgang naar de Vader bedoelt, maar net zo goed zijn neergang in de dood. De verheerlijking omvat zowel ondergang als opgang. Ook het beeld van de graankorrel, dat Jezus hiermee verbindt duidt hierop. Zowel het sterven van de korrel, als het opkomen en vrucht dragen vormen samen een beeld voor de verheerlijking waarover Jezus spreekt.

Het woord *verheerlijken* komt uit een profetie van Jesaja, het gedeelte dat wij lezen. Dat gaat over een lijdende dienaar van God. Een raadselachtige figuur, iemand die lijdt *voor zijn volksgenoten*, wiens lijden zin en betekenis krijgt voor de mensen om hem heen. Om die reden wordt deze lijdende knecht door alle NT-ische schrijvers met Jezus geïdentificeerd, of in ieder geval met hem in verband gebracht. Dat doet ook Johannes. Over deze lijdenden dienaar zegt Jesaja:

Door een onrechtvaardig vonnis werd hij weggenomen. Wie van zijn tijdgenoten heeft er oog voor gehad? Hij werd verbannen uit het land der levenden, om de zonden van mijn volk werd hij geslagen. Hij kreeg een graf bij misdadigers, zijn laatste rustplaats was bij de rijken; Toch had hij nooit enig onrecht begaan, nooit bedrieglijke taal gesproken. (Jesaja 53,8-9)

Dat zou zó over Jezus kunnen gaan! Over deze dienaar lezen we vanmorgen:

Ja, mijn dienaar zal slagen, hij zal groots zijn, hoog verheven in aanzien. (Jesaja 52,13)

Hier komt dat woord *verheerlijking*, *verheffing in majesteit* vandaan. En hierin schuilt voor óns, lezers, het grote misverstand. Neemt Johannes, door dit woord te gebruiken voor alles wat er nu in Jeruzalem gaat gebeuren – verheerlijking – het lijden en de dood van Jezus eigenlijk wel serieus? Vat hij het eigenlijk

wel op als iets vreselijks, iets ernstig, als onrecht, als een ongekend groot offer?

Het heeft de schijn van niet. Want in Johannes' versie van het lijdensverhaal kent Jezus nauwelijks angst, laat staan twijfel. Het hele woord 'lijden' komt in Johannes weergave zelfs niet voor. Het lijkt of Johannes de ernst van het lijden, de tragiek ervan, niet echt serieus neemt.

Toch geloof ik dat die schijn bedriegt. De neergang, het verlies, de prijsgeving, het verraad, het onrecht van Jezus' dood wordt door Johannes wel degelijk op waarde geschat, alleen in de ondergang ligt (in hoe hij het ziet) de opgang al besloten. Zoals ook in de stervende graankorrel de kiemkracht al te wachten ligt, het vruchtbeginsel eigenlijk al aanwezig is.

Het is één van de grote thema's in het leven van Jezus geweest: door je leven te verliezen, kun je het winnen. Een paradox, een levenswijsheid gebaseerd op ervaring in combinatie met geloof. Ook velen van jullie zullen dit op de één of andere manier als een waarheid in je leven ervaren. Wie het leven krampachtig vasthoudt voor zichzelf, leeft wel, maar niet echt. Wie het daarentegen uit handen geeft en bij anderen doet zijn, leeft dubbelop: in zichzelf én in die anderen. Vanuit deze ervaring, vertrouwend op de waarheid hiervan, is doodgaan te beschouwen als het ultieme moment van prijsgeving en dus een definitieve winst. Vertrouwen op deze waarheid maakt, dat je de diepte ingaan al als opgaan kan zien. Het maakt de diepte niet minder diep, maar toch kun je er de opwaartse beweging al in zien.

Deze wijze van zien kunnen we ook in de zaligsprekingen herkennen. 'Gelukkig de treuenden', zegt Jezus in de Bergrede, 'want zij zullen getroost worden'. Mensen die verdrietig zijn gelukkig prijzen (feliciteren), dat is geen miskennis van het verdriet, maar zo sterk is het vertrouwen dat zij zullen worden getroost, dat er nu al van geluk mag worden gesproken. 'Gelukkig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beëerven.' De armen (want dat zijn die zachtmoedigen) gelukkig prijzen, dat is geen ontkenning van hun armoede, maar zo sterk is het vertrouwen dat zij hun deel nog zullen krijgen, van Godswege, dat er nu al van geluk mag worden gesproken. Zo sterk is het vertrouwen van Jezus dat de Mensenzoon zál worden opgericht, dat zijn neergang al als verheerlijking kan worden omschreven.

En eigenlijk is het Hosanna roepen door de inwoners van Jeruzalem ook zo iets. Tegen hun verwelkoming van Jezus als koning maakt Jezus bezwaar. Maar het Hosanna! roepen, daar gaat Jezus niet tegenin. Hosanna! Redt toch, bevrijdt toch betekent dat. Maar het wordt heel vrolijk gezongen, er wordt feestelijk met de *loelav* gezwaaid. Hosanna! Dat is kyrië en gloria ineen. Het is geen ontkenning van de onderdrukking

die de Jeruzalemmers ervaren, maar zo groot is hun verwachting dat zij zullen worden bevrijd, zo groot hun vertrouwen dat God hen zal horen, dat er nu al van grote blijdschap sprake is. En dat vertrouwen deelt Jezus met hen, zij het op een heel andere manier.

We gaan de Stille Week. We weten van verdriet en van verlies, van onrecht en geweld. We weten dat ook Jezus daaronder geleden heeft, daaraan ten onder is gegaan. We concentreren ons daarop. Het is om stil van te

worden.

Maar laten we ook proberen om vertrouwen te hebben, zoals Jezus had. Laten we proberen te kijken zoals hij. Dat we zien dat in de neergang de opgang al wordt ingezet. Dat verlies ook winst betekent. Dat wie verdriet heeft zal worden getroost. Dat wie Hosanna! - redt toch! - roept zal worden gehoord.

Amen